

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA YASHIL INVESTITSIALARNING STRATEGIK USTUVORLIKLARI

Jumanova Nozima G'aybulla qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23314434>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish jarayonida yashil investitsiyalarning iqtisodiy ahamiyati, strategik ustuvorliklari va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari ilmiy jihatdan tadqiq etilgan. Mamlakat iqtisodiyotida an'anaviy resurslarga asoslangan ishlab chiqarish modelidan energiya va resurs tejamkorligi, innovatsion texnologiyalar hamda ekologik barqarorlikka yo'naltirilgan iqtisodiy tizimga o'tishning zarurati asoslab berilgan. Tadqiqot davomida qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik innovatsiyalar, yashil moliyalashtirish instrumentlari, barqaror qishloq xo'jaligi va sanoatni modernizatsiyalash sohalariga investitsiyalar jalb etishning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilingan. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, Jahon banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliya institutlarining ma'lumotlari asosida yashil energetikani rivojlantirish tendensiyalari o'rganilgan. Shuningdek, iqtisodiyotni diversifikatsiyalashda yashil investitsiyalarning tarmoqlararo ta'sirini kuchaytirish, investitsion resurslarni samarali taqsimlash va xususiy kapital ishtirokini kengaytirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari yashil investitsiyalarni iqtisodiy o'sish, eksport salohiyatini oshirish va uzoq muddatli makroiqtisodiy barqarorlikning muhim omili sifatida baholash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: yashil investitsiyalar, iqtisodiy diversifikatsiya, yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik innovatsiyalar, yashil moliyalashtirish, investitsiya siyosati, energiya samaradorligi, iqtisodiy barqarorlik.

Abstract. This article scientifically examines the economic significance, strategic priorities, and future development trajectories of green investments within the context of diversifying Uzbekistan's economy. It substantiates the necessity of transitioning the national economy from a traditional resource-based production model to a system focused on energy and resource efficiency, innovative technologies, and environmental sustainability. The study analyzes the economic effectiveness of attracting investments into renewable energy sources, eco-innovations, green financing instruments, sustainable agriculture, and industrial modernization.

Trends in green energy development were examined using data from the Ministry of Energy of the Republic of Uzbekistan, the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, and other international financial institutions. Furthermore, scientifically grounded and practical proposals were developed to enhance the cross-sectoral impact of green investments, ensure the efficient allocation of investment resources, and expand private capital participation in economic diversification. The research findings allow green investments to be assessed as a key factor in economic growth, the enhancement of export potential, and long-term macroeconomic stability.

Keywords: green investments, economic diversification, green economy, sustainable development, renewable energy, eco-innovation, green finance, investment policy, energy efficiency, economic stability.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan tarkibiy o'zgarishlar, iqlim o'zgarishining iqtisodiy oqibatlari, tabiiy resurslarning cheklanganligi hamda global energiya bozorlaridagi beqarorlik milliy iqtisodiyotlarni rivojlantirish strategiyalarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda.

Xususan, iqtisodiy o'sishni faqat tabiiy resurslardan intensiv foydalanish, xomashyo eksporti va an'anaviy energiya manbalari hisobiga ta'minlash uzoq muddatli barqaror rivojlanish uchun yetarli emasligi tobora yaqqol namoyon bo'lmoqda. Mazkur sharoitda yashil investitsiyalarni kengaytirish iqtisodiyotni tarkibiy jihatdan yangilash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va ekologik xavflarni kamaytirishning strategik vositasiga aylanmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham so'nggi yillarda iqtisodiy diversifikatsiya, investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish, sanoat ishlab chiqarishini modernizatsiya qilish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatning tabiiy-geografik imkoniyatlari, yuqori quyosh energiyasi salohiyati, ayrim hududlardagi shamol resurslari, qishloq xo'jaligi va sanoat tarmoqlarining modernizatsiyaga ehtiyoji yashil investitsiyalar uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarorida 2030-yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha strategik vazifalar belgilangan. Jumladan, issiqxona gazlarining yalpi ichki mahsulot birligiga nisbatan chiqarilishini 2010-yil darajasiga qaraganda 35 foizga qisqartirish, qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, sanoatda energiya samaradorligini oshirish va suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan.

Yashil investitsiyalar faqat ekologik muhofaza tadbirlarini moliyalashtirish bilan cheklanmaydi. Ular yangi ishlab chiqarish tarmoqlarini shakllantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, mahalliy korxonalarning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiyotning an'anaviy tarmoqlarga bog'liqligini kamaytirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli yashil investitsiyalarni iqtisodiy diversifikatsiya siyosati bilan uyg'unlashtirish davlatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish strategiyasida muhim o'rin egallaydi.

Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha iqlim va rivojlanish hisobotida mamlakat iqtisodiyotining energiya va resurs sig'imi yuqori ekani ta'kidlangan. Hisobotga ko'ra, iqlim o'zgarishiga moslashish bo'yicha yetarli choralar ko'rilmasa, 2050-yilda mamlakat iqtisodiyoti iqlim ta'siri bo'lmagan ssenariyga nisbatan 10 foizga kichik bo'lishi mumkin (World Bank, 2023).

Mazkur baho yashil investitsiyalarni kengaytirish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy xavfsizlik nuqtayi nazaridan ham zarurligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar sharhi: Yashil investitsiyalar va iqtisodiy diversifikatsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalalari zamonaviy iqtisodiyot nazariyasida keng tadqiq etilgan.

Xususan, ekologik iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, innovatsion o'sish va investitsion transformatsiya konsepsiyalarida tabiiy resurslardan samarali foydalanish iqtisodiy taraqqiyotning asosiy shartlaridan biri sifatida qaraladi.

Barbier (2010) o'zining *A Global Green New Deal: Rethinking the Economic Recovery* asarida yashil investitsiyalarni iqtisodiy faollikni rag'batlantirish, bandlikni ta'minlash va yangi texnologik yo'nalishlarni rivojlantirish vositasi sifatida tadqiq etgan. Muallifning fikricha, ekologik investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash iqtisodiy o'sish va atrof-muhit muhofazasini bir-biriga qarama-qarshi jarayon sifatida emas, balki o'zaro bog'liq strategik maqsadlar sifatida ko'rish imkonini beradi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining *Towards Green Growth* tadqiqotida yashil o'sish siyosati tabiiy kapitalni saqlagan holda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, investitsion rag'batlarni takomillashtirish va ekologik innovatsiyalarni rivojlantirishga asoslanishi ko'rsatilgan (OECD, 2011). Mazkur yondashuvga ko'ra, iqtisodiy o'sishning sifat jihatdan yangi bosqichiga o'tish uchun investitsiyalarning faqat hajmini oshirish emas, balki ularning tarmoqlar va texnologiyalar bo'yicha tarkibini ham o'zgartirish zarur.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi tomonidan tayyorlangan *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication* hisobotida yashil iqtisodiyotga investitsiyalar yo'naltirish resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishi, yangi iqtisodiy faoliyat turlarini shakllantirishi va ijtimoiy farovonlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan (UNEP, 2011).

Xalqaro energetika agentligining *Uzbekistan 2022: Energy Policy Review* hisobotida O'zbekistonda energiya sektorini diversifikatsiya qilish, tabiiy gazga qaramlikni kamaytirish, xususi investitsiyalarni jalb qilish va bozor mexanizmlarini takomillashtirish zarurligi qayd etilgan (IEA, 2022). Hisobotda qayta tiklanuvchi energetikani rivojlantirish bilan bir qatorda elektr energiyasi bozori samaradorligini oshirish va energiya infratuzilmasini modernizatsiya qilishga ham e'tibor qaratilgan.

Osiyo taraqqiyot bankining O'zbekiston bo'yicha 2024–2028-yillarga mo'ljallangan hamkorlik strategiyasida yashil iqtisodiyotga o'tish, xususi sektor raqobatbardoshligini oshirish va inson kapitaliga investitsiya kiritish o'zaro bog'liq uchta ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan (ADB, 2024). OECDning 2026-yilda chop etilgan *Accelerating Sustainable Infrastructure Investments* tadqiqotida O'zbekistonda barqaror infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun davlat-xususi sheriklikni kengaytirish, investitsiyaviy risklarni kamaytirish, yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish va institutsional muvofiqlashtirishni kuchaytirish muhimligi ko'rsatilgan (OECD, 2026). Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda yashil investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiyoti tarmoqlari o'rtasidagi tarkibiy o'zgarishlarga ta'sirini baholash hamda ularni ustuvor yo'nalishlar bo'yicha muvofiqlashtirish masalalari qo'shimcha tahlilni talab qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqotda O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish jarayonida yashil investitsiyalarning strategik rolini aniqlash maqsadida tizimli tahlil, qiyosiy baholash, statistik guruhlash, dinamik tahlil, ilmiy umumlashtirish va institutsional tahlil usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Milliy statistika qo‘mitasi, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Xalqaro energetika agentligi hamda Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankining ochiq ma’lumotlari tashkil etdi. Statistik tahlil doirasida 2022–2025-yillarda quyosh va shamol elektr energiyasi ishlab chiqarish ko‘rsatkichlari qiyoslandi. 2026-yilning yanvar–avgust oylariga oid ma’lumotlar esa joriy davrdagi tarkibiy o‘zgarishlarni baholash uchun alohida o‘rganildi.

Yashil investitsiyalarning strategik ustuvorliklarini aniqlashda iqtisodiy samaradorlik, ekologik natijadorlik, texnologik rivojlanish, xususiy kapitalni jalb qilish imkoniyatlari va iqtisodiy diversifikatsiyaga ta’sir mezonlari asos qilib olindi.

Tadqiqot tavsifiy va qiyosiy tahlil xarakteriga ega bo‘lib, investitsiyalarning iqtisodiy o‘rishga bevosita sababiy ta’sirini ekonometrik usulda baholashni maqsad qilmagan. Shuning uchun statistik natijalar mavjud tendensiyalarni ifodalaydi, ishlab chiqilgan ustuvorliklar esa muallifning ilmiy-amaliy takliflari hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiyalash jarayonida yashil investitsiyalar yangi ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil etish, energiya resurslariga bo‘lgan qaramlikni kamaytirish va xalqaro investitsiya oqimlarini jalb qilishning muhim vositasiga aylanmoqda. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energetika, sanoatning energiya samaradorligini oshirish, suv xo‘jaligi va ekologik infratuzilma yo‘nalishlari yangi iqtisodiy imkoniyatlarni shakllantirmoqda.

Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan investitsion loyihalar natijasida quyosh va shamol elektr stansiyalarida ishlab chiqarilayotgan elektr energiyasi hajmi sezilarli oshgan.

1-jadval.

O‘zbekistonda quyosh va shamol elektr stansiyalari tomonidan ishlab chiqarilgan elektr energiyasi dinamikasi, 2022–2025-yillar

Yillar	Ishlab chiqarilgan elektr energiyasi, mlrd kVt·soat	Asosiy tendensiya
2022	0,434	Dastlabki yirik quyosh loyihalarining natijalari
2023	0,577	Quyosh energetikasida ishlab chiqarishning kengayishi
2024	4,860	Yangi quyosh va shamol stansiyalarining ishga tushirilishi
2025	10,500	Qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarishning jadal ortishi

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligining 2025-yil 28-avgustdagi va 2026-yil 5-yanvardagi rasmiy ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, 2022-yilda quyosh elektr stansiyalari tomonidan 434 mln kVt·soat elektr energiyasi ishlab chiqarilgan bo‘lsa, 2025-yilda quyosh va shamol elektr

stansiyalarida ishlab chiqarish hajmi 10,5 mlrd kVt·soatga yetgan. Bu ko‘rsatkich qayta tiklanuvchi energetika infratuzilmasining jadal kengayganini ko‘rsatadi.

Ayniqsa, 2024–2025-yillarda ishlab chiqarish hajmining 4,86 mlrd kVt·soatdan 10,5 mlrd kVt·soatga oshishi muhim ahamiyatga ega. Mazkur o‘shish energetika tarmog‘ida yangi quvvatlarning foydalanishga topshirilishi va xususiy investitsiya loyihalarining kengayishi bilan bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda mamlakatda jami 86,7 mlrd kVt·soat elektr energiyasi ishlab chiqarilgan. Shundan quyosh, shamol va gidroelektr stansiyalari hissasiga 16,8 mlrd kVt·soat to‘g‘ri kelgan. Yil davomida quyosh va shamol energetikasi hisobidan 3,2 mlrd kub metr tabiiy gazni tejash imkoniyati yaratilgani qayd etilgan (Energetika vazirligi, 2026a).

Ushbu natijalar iqtisodiy diversifikatsiya uchun muhimdir. Chunki elektr energiyasi ishlab chiqarish manbalarining ko‘payishi sanoat korxonalarini energiya bilan ta’minlash imkoniyatlarini kengaytiradi, ishlab chiqarish jarayonlarida energiya yetishmovchiligi bilan bog‘liq xavflarni kamaytiradi hamda tabiiy gazdan yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan boshqa yo‘nalishlarda foydalanish imkoniyatini oshiradi.

2026-yilning dastlabki sakkiz oyidagi ko‘rsatkichlar ham energetika sektorida tarkibiy o‘zgarishlar davom etayotganini tasdiqlaydi.

2-jadval.

O‘zbekistonda elektr energiyasi ishlab chiqarishning manbalar bo‘yicha tarkibi,
2026-yil yanvar–avgust

Energiya ishlab chiqarish manbalari	Hajmi, mlrd kVt·soat
Issiqlik elektr stansiyalari	44,5
Yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari	9,1
Gidroelektr stansiyalari	6,2
Kichik quvvatli quyosh panellari	2,3
Blok-stansiyalar	0,689
Jami	62,8

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi (2026b), 2026-yil 28-sentyabrda e’lon qilingan hisobot asosida muallif tomonidan tuzildi. Ko‘rsatkichlar yaxlitlangan.

Mazkur ma’lumotlar 2026-yil yanvar–avgust oylarida mamlakatda ishlab chiqarilgan elektr energiyasining sezilarli qismi muqobil manbalar hisobiga shakllanayotganini ko‘rsatadi. Yirik quyosh va shamol elektr stansiyalarining o‘zi 9,1 mlrd kVt·soat elektr energiyasi ishlab chiqargan bo‘lsa, kichik quvvatli quyosh panellari hisobidan qo‘shimcha 2,3 mlrd kVt·soat elektr energiyasi olingan.

Shu bilan birga, issiqlik elektr stansiyalarining energiya ishlab chiqarish tarkibidagi yuqori ulushi energetika tarmog‘ini diversifikatsiya qilish jarayoni hali yakunlanmaganidan dalolat beradi. Demak, kelgusida yashil investitsiyalarni faqat yangi elektr stansiyalarini qurishga emas, balki elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish, energiya saqlash tizimlarini rivojlantirish va energiya samaradorligini oshirishga ham yo‘naltirish zarur.

Yashil investitsiyalarni moliyalashtirishda xalqaro moliya institutlarining ishtiroki ham tobora ortib bormoqda. Xususan, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki tomonidan 2025-yilda Samarqand va Buxoro viloyatlaridagi loyihalar uchun 142 mln AQSH dollari miqdorida moliyalashtirish paketi taqdim etilishi e’lon qilingan. Mazkur loyihalar doirasida jami 1 GVt quyosh elektr energiyasi ishlab chiqarish quvvati va 1 336 MVt-soat sig’imdagi batareyali energiya saqlash tizimlarini barpo etish ko’zda tutilgan (EBRD, 2025).

Mazkur tajriba yashil investitsiyalarning iqtisodiyotdagi rolini kengaytirishda xalqaro moliyaviy hamkorlik, texnologiyalar transferi va investitsion risklarni taqsimlash mexanizmlari muhimligini ko’rsatadi.

Yashil moliyalashtirish vositalari ham iqtisodiy diversifikatsiyaning qo’shimcha manbalarini shakllantirmoqda. O’zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma’lumotlariga ko’ra, 2025-yil fevral oyida 500 mln yevro miqdoridagi to’rt yillik suveren xalqaro obligatsiyalar 5,1 foiz stavkada joylashtirilgan. Ushbu obligatsiyalar yashil maqom bilan chiqarilgan bo’lib, ulardan jalb qilingan mablag’lar suv tejovchi texnologiyalar, sanitar tozalash va boshqa tegishli loyihalarni moliyalashtirishga yo’naltirilishi belgilangan (Iqtisodiyot va moliya vazirligi, 2025). Bu holat O’zbekistonning xalqaro kapital bozorlaridan ekologik maqsadlarga yo’naltirilgan investitsion resurslarni jalb qilish imkoniyatlari kengayayotganini ko’rsatadi.

Biroq iqtisodiyotning yashil transformatsiyasi faqat energetika sohasidagi investitsiyalar bilan cheklanmasligi kerak. Yashil investitsiyalarni sanoat, qishloq xo’jaligi, transport, qurilish va xizmat ko’rsatish sohalariga tizimli yo’naltirish iqtisodiy diversifikatsiya samaradorligini oshirishning zarur shartidir.

3-jadval.

O’zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishda yashil investitsiyalarning strategik ustuvor yo’nalishlari

Ustuvor yo’nalishlar	Yashil investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari	Kutiladigan iqtisodiy natijalar
Qayta tiklanuvchi energetika	Quyosh, shamol, gidroenergetika va energiya saqlash loyihalari	Energiya ta’minotini diversifikatsiya qilish
Sanoatni ekologik modernizatsiyalash	Energiya tejamkor texnologiyalar va texnologik yangilanish	Mahsulot tannarxini kamaytirish, raqobatbardoshlikni oshirish
Barqaror qishloq xo’jaligi	Tomchilatib sug’orish, aqlli agrotexnologiyalar	Suv samaradorligi va qishloq xo’jaligi hosildorligini oshirish
Yashil transport	Elektr transporti va tegishli infratuzilma	Transport xarajatlari va atmosfera tashlanmalarni kamaytirish
Chiqindilarni qayta ishlash	Aylanma iqtisodiyot va ikkilamchi xomashyo loyihalari	Yangi ishlab chiqarish tarmoqlarini shakllantirish
Yashil moliyalashtirish	Yashil obligatsiyalar, kreditlar, kafolatlar va davlat-xususiy sheriklik	Investitsiya manbalarini diversifikatsiya qilish

Manba: OECD (2026), ADB (2024), World Bank (2024) tadqiqotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

Jadvalda keltirilgan yo'nalishlar O'zbekiston iqtisodiyoti tarkibiy jihatdan yangilanishi uchun muhim imkoniyatlarni ifodalaydi. Ularning samaradorligi investitsiyalarning alohida tarmoqlarga yo'naltirilishidan tashqari, mazkur tarmoqlar o'rtasida yangi qiymat zanjirlarini shakllantirish darajasiga ham bog'liq.

Masalan, qayta tiklanuvchi energiya loyihalarining kengayishi elektr uskunalari ishlab chiqarish, metallni qayta ishlash, muhandislik xizmatlari, qurilish, transport va ilmiy tadqiqot yo'nalishlariga qo'shimcha talab yaratishi mumkin. Bu esa energetikaga yo'naltirilgan investitsiyalarning boshqa sohalarga ham iqtisodiy ta'sir ko'rsatishini ta'minlaydi.

Qishloq xo'jaligida suv tejovchi va energiya samarador texnologiyalarni keng qo'llash mahsulot yetishtirish bilan bog'liq xarajatlarni optimallashtirishga, agroqayta ishlash tarmoqlarining rivojlanishiga va eksportbop mahsulotlar assortimentining kengayishiga yordam beradi.

Sanoat korxonalarida ekologik modernizatsiyalash texnologiyalarini joriy etish esa energiya sig'imini kamaytirish bilan bir qatorda xalqaro ekologik standartlarga mos mahsulotlar ishlab chiqarishga zamin yaratadi. Ayniqsa, eksportga yo'naltirilgan korxonalarda energiya samaradorligi va ishlab chiqarishning uglerod izini kamaytirish raqobatbardoshlikning muhim omiliga aylanib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda mamlakat eksporti 33,8 mlrd AQSH dollarini tashkil qilgan. Kelgusida eksport tarkibini yanada diversifikatsiyalashda energiya tejamkor va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish muhim strategik vazifa hisoblanadi (Milliy statistika qo'mitasi, 2026).

Shunday qilib, amalga oshirilgan statistik va institutsional tahlil yashil investitsiyalar iqtisodiyotning energetika, ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi va moliya sektorlarida tarkibiy o'zgarishlarni jadallashtirish uchun muhim imkoniyatlarga ega ekanini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishda yashil investitsiyalarning strategik ahamiyati faqat ularning hajmi bilan emas, balki investitsion resurslarning qaysi tarmoqlarga, qanday texnologiyalarga va qanday iqtisodiy natijalarni shakllantirish maqsadida yo'naltirilishi bilan belgilanishini ko'rsatmoqda. Shu jihatdan yashil investitsiyalar siyosatini iqtisodiyotni tarkibiy modernizatsiya qilish strategiyasining ajralmas tarkibiy qismi sifatida shakllantirish zarur.

Birinchidan, yashil investitsiyalarni jalb qilishda energetika sohasi bilan boshqa ishlab chiqarish tarmoqlari o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish lozim. Qayta tiklanuvchi energiya quvvatlarini kengaytirish bilan bir qatorda elektr uskunalari, texnologik jihozlar, energiya saqlash vositalari va ularga xizmat ko'rsatish sohalarini rivojlantirish yangi ish o'rinlari hamda mahalliy ishlab chiqarish zanjirlarini shakllantirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, yashil moliyalashtirish instrumentlarini diversifikatsiyalash iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Tijorat banklarida yashil kreditlash dasturlarini kengaytirish, yashil obligatsiyalar emissiyasini rag'batlantirish, ekologik loyihalarga investitsiya kirituvchi xususiy korxonalar uchun kafolat va risklarni taqsimlash mexanizmlarini

takomillashtirish zarur. Bunda davlat mablagʻlari xususiy investitsiyalarni siqib chiqaruvchi emas, balki ularni jalb qiluvchi vosita sifatida foydalanilishi maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishda hududlarning tabiiy-iqtisodiy imkoniyatlarini hisobga olish talab etiladi. Quyosh va shamol resurslari, suv taʼminoti, ishlab chiqarish infratuzilmasi hamda mehnat resurslari bilan taʼminlanganlik darajasidagi tafovutlar yashil investitsiyalarni hududiy ixtisoslashuv asosida taqsimlashni zarur qiladi. Bunday yondashuv investitsion loyihalar samaradorligini oshirish va hududlar oʻrtasidagi iqtisodiy nomutanosibliklarni kamaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Toʻrtinchidan, yashil investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini baholash tizimini takomillashtirish zarur. Bunda faqat jalb qilingan investitsiyalar miqdori yoki ishga tushirilgan quvvatlar emas, balki yaratilgan qoʻshilgan qiymat, energiya sigʻimining kamayishi, suv tejalishi, yangi ish oʻrinlari, eksportga yoʻnaltirilgan mahsulotlar hajmi va ekologik natijadorlik ham asosiy mezon sifatida qabul qilinishi lozim.

Beshinchidan, yashil loyihalarni moliyalashtirishda shaffoflikni kuchaytirish va investitsiyalarning ekologik jihatdan asoslanganligini mustaqil baholash muhim ahamiyatga ega.

Oʻzbekistonda 2023-yilda milliy yashil iqtisodiyot taksonomiyasining tasdiqlanishi ekologik barqaror loyihalarni tasniflash uchun huquqiy asos yaratgan. Ushbu mexanizmni moliyaviy institutlar amaliyotiga chuqur integratsiya qilish investitsiya mablagʻlarining samarasiz taqsimlanishi hamda asossiz ekologik daʼvolar bilan bogʻliq xavflarni kamaytirishi mumkin.

Tadqiqot doirasida yashil investitsiyalarni strategik boshqarishning integratsiyalashgan yondashuvi taklif etiladi. Mazkur yondashuv investitsiya loyihalarini iqtisodiy diversifikatsiyaga qoʻshadigan hissasi, ekologik natijadorligi, texnologik yangilanishga taʼsiri va xususiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari boʻyicha kompleks baholashni nazarda tutadi.

Ushbu yondashuvning asosiy ilmiy ahamiyati yashil investitsiyalarni alohida ekologik tadbirlar majmui sifatida emas, balki milliy iqtisodiyotning tarkibiy oʻzgarishlarini taʼminlovchi strategik investitsion resurs sifatida koʻrib chiqilishidadir.

XULOSA

Oʻtkazilgan tadqiqot natijalari Oʻzbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishda yashil investitsiyalar strategik ahamiyatga ega ekanini koʻrsatdi. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanishi, yashil moliyalashtirish instrumentlarining shakllanishi va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning kengayishi iqtisodiyotni tarkibiy jihatdan modernizatsiya qilish uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda.

Tahlil natijalariga koʻra, 2022–2025-yillarda quyosh va shamol energetikasida elektr energiyasi ishlab chiqarishning jadal oshishi yashil investitsiyalarning energetika tizimini diversifikatsiya qilishdagi amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi. Biroq energiya ishlab chiqarishning anʼanaviy manbalarga yuqori darajada bogʻliqligi mavjud investitsion strategiyani yanada takomillashtirish zarurligini koʻrsatadi.

Tadqiqot yakunlari asosida quyidagi asosiy xulosalar va amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Birinchidan, yashil investitsiyalarni iqtisodiy diversifikatsiyaning ustuvor instrumenti sifatida qarash va ularni davlatning sanoat, energetika, qishloq xo'jaligi hamda eksport siyosati bilan o'zaro muvofiqlashtirish zarur.

Ikkinchidan, qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini rivojlantirish jarayonida mahalliy ishlab chiqarish, texnologiyalar transferi, ilmiy tadqiqot va innovatsion xizmatlarni kengaytirish orqali investitsiyalarning tarmoqlararo iqtisodiy samarasini oshirish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, tijorat banklari, xalqaro moliya institutlari va xususiy investorlar ishtirokida yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish, xususan, yashil kreditlar, obligatsiyalar va investitsion kafolatlar tizimini takomillashtirish lozim.

To'rtinchidan, hududlarning tabiiy-iqtisodiy salohiyati asosida yashil investitsiyalarni joylashtirish strategiyasini ishlab chiqish, investitsion loyihalarni iqtisodiy samaradorlik va ekologik natijadorlik mezonlari bo'yicha tanlash tizimini joriy etish taklif etiladi.

Beshinchidan, yashil investitsiyalar samaradorligini baholashda qo'shilgan qiymat, ishlab chiqarishning energiya sig'imi, suv va tabiiy resurslar tejalishi, ekologik ko'rsatkichlar va yangi ish o'rinlarini qamrab oluvchi kompleks monitoring tizimini rivojlantirish zarur.

Yashil investitsiyalarni samarali jalb qilish va strategik boshqarish O'zbekiston iqtisodiyotining resurslarga bog'liqligini kamaytirish, innovatsion ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirish, eksport salohiyatini kengaytirish va ekologik jihatdan barqaror iqtisodiy o'sish modelini shakllantirish imkonini beradi. Kelgusida yashil investitsiyalarni iqtisodiy diversifikatsiya siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biriga aylantirish mamlakatning uzoq muddatli raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Asian Development Bank (ADB) (2024) *Uzbekistan: Country Partnership Strategy, 2024–2028*. Manila: Asian Development Bank.
2. Barbier, E.B. (2010) *A Global Green New Deal: Rethinking the Economic Recovery*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) (2023) *GEFF II Uzbekistan*. London: EBRD.
4. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) (2025) *EBRD Co-finances Major Renewable Energy and Battery Project in Central Asia*. London: EBRD.
5. International Energy Agency (IEA) (2022) *Uzbekistan 2022: Energy Policy Review*. Paris: IEA.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2011) *Towards Green Growth*. Paris: OECD Publishing.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2026) *Accelerating Sustainable Infrastructure Investments: Assessing Policies for Planning, Delivery and Financing in Central and Southeast Asia*. Paris: OECD Publishing.
8. United Nations Environment Programme (UNEP) (2011) *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. Nairobi: UNEP..

9. World Bank (2023) *Uzbekistan Country Climate and Development Report*. Washington, DC: World Bank.
10. World Bank and Ministry of Economy and Finance of the Republic of Uzbekistan (2024) *Prime Picks for a Green Pivot: Uzbekistan State Funds for Climate Action*. Washington, DC: World Bank.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2022) *2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida*. 2-dekabrda PQ-436-son qaror.
12. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (2023) *Milliy "yashil" iqtisodiyot taksonomiyasini tasdiqlash to'g'risida*. 25-oktabrdagi qaror.
13. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi (2025) *O'zbekiston Respublikasi navbatdagi suveren xalqaro obligatsiyalarini joylashtirdi*. 25-fevral.
14. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi (2025) *"Yashil" davlat xaridlarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida*. 18-iyun.
15. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi (2025) *Joriy yil boshidan buyon quyosh va shamol elektr stansiyalari tomonidan ishlab chiqarilgan elektr energiyasi hajmi 7 mlrd kVt-soatga yetdi*. 28-avgust.
16. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi (2026a) *2025-yilda yoqilg'i-energetika sohasida amalga oshirilgan ishlar*. 5-yanvar.
17. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi (2026b) *2026-yil yanvar-avgust oylarida ishlab chiqarilgan elektr energiyasi o'tgan yilning mos davriga nisbatan 8,7 foizga ko'p*. 28-sentyabr.
18. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi (2026) *2025-yilda O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 81 mlrd dollardan oshdi*. 22-yanvar.
19. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va iqlim o'zgarishi milliy qo'mitasi (2026) *Yashil taksonomiya — yashil iqtisodiyotni barpo etish yo'lidagi muhim qadam*. 24-iyun.